

SYYSKUU

Positiivisuusviikko
(vk 36)

Kansainvälinen kukkasipulipäivä (8.9)
= Taimin päivä.
- Syksyn puutarhatöiden ja kukkasipuli-istutusten teemapäivä.

Aleksanterinpäivä (11.9)
- Perinteinen perunannostopäivä

Leipäviikko (Se viikko ma-su,
jolloin on Viljan päivä (12.9))

Positiivisuusviikko (vk 36)
- Suomalaisten huomion kiinnittäminen
positiivisiin asioihin negatiivisen sijaan.

**Kansainvälinen otsonikerroksen
suojelupäivä (16.9)**

Omenaviikko (vk 38)

Luonnossa tapahtuu syyskuussa

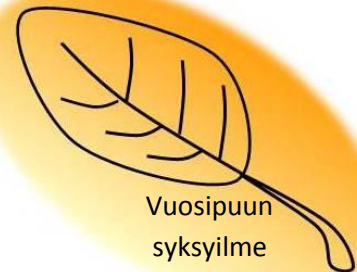
- Syksy alkaa tehdä tuloaan. Lehtien väri alkaa kääntyä ruskaan ja osa jo putoaa tuulen mukana.
- Oravat varastoivat satoa talven varalle.
- Syysmuuttoon valmistautuvat kurjet kerääntyvät suuriksi parviksi.
- Syyskuu on hirvien rykimäaikaa, jolloin hirvaat eli uros hirvet ottavat mittaa toisistaan.

Puutarhassa ja kasvimaalla tapahtuu syyskuussa

- Syyskuu on kukkasipulien (mm. narsissit, tulppaanit, krookukset) istutusaikaa, jotta ne kukkisivat aikaisin keväällä.
- Syksyllä uusia kasveja istutettaessa on usein se etu, että taivas auttaa kastelussa.
- Syksy on perinteistä pionien siirron ja nurmikon perustamisen aikaa.
- Syyskuussa on syytä ottaa pelargonit sisälle talvehtimaan.
- Kasvimaalla on usein vielä korjaamatonta satoa. Arat kasvit ja vihannekset kannattaa suojata esimerkiksi harsolla hallaöiltä.
- Jos kasvihuoneessa on vielä kypsyttömiä tomaatteja, kannattaa ne tuoda sisälle huoneenlämpöön pyyhkeen alle kypsymään. Raakojen tomaattien kypsymistä edistää niiden sekaan laitettu omena tuottaessaan etyleeniä.

Maatilalla tapahtuu syyskuussa

- Sadonkorjuu jatkuu syyskuussa säistä ja korjattavasta lajikkeesta riippuen.
- Kanojen luontainen muninta alkaa vähentyä luonnonvalon määrän vähetessä.
- Lampaat keritään toisen kerran syksyllä ja syksyyn ajoittuu myös toinen karitsoimiskausi.

Vuosispuun
syksyilme

Kerää luonnosta askartelu materiaalia talteen yhdessä iäkkäiden kanssa

- Luonnonmateriaalien kerääminen ”talteen” ja niiden käsittely säilyttämistä ja jatkokäyttöä varten on mukavaa yhteistä puuhaa ja onnistuu toimintakyvyn rajoitteista huolimatta. Jos osallistujien toimintakyky ei riitä lähtemään luontoon asti, voi luonnonmateriaaleja tuoda asukastiloihin ja loppu käsitellä ne siellä yhdessä iäkkäiden kanssa.

Materiaali	Käsittely
<p>Pihlajanmarjat</p> <ul style="list-style-type: none"> - Voidaan käyttää esimerkiksi helminauhoina ja niitä voidaan käyttää erilaisissa askarteluissa talven mittaan. - Säilyttävät kauniin värinsä kuivuessaan. - Sopivat kuivattuina myös esimerkiksi lintujen talviherkkuihin. 	<ul style="list-style-type: none"> - Pihlajanmarjat, jotka on tarkoitus kuivata olisi parasta kerätä siinä vaiheessa, kun eivät ole vielä täysin kypsän punaisia vaan hieman oranssiin vivahtavia. - Pihlajanmarjoja voi pujottaa neulalla lankaan. Vaihtoehtoisesti marjat voi pujottaa myös rautalankaan, joka on helpompi tapa. Pujottamista helpottaa myös suurempien marjojen, kuten orapihlajan tai ruusunmarjojen käyttö. Valmiit nauhat voi laittaa esimerkiksi henkariin roikkumaan ja kuivumaan kuivaan ja ilmavaan paikkaan.
<p>Sammal</p> <ul style="list-style-type: none"> - kts kesäkuu 	
<p>Ruskalehtien prässäys</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ruskalehdissä on kauniita värejä ja niitä voidaan prässätä kuivumaan myöhempää askartelua varten. Ruskalehtiä voi kuivata myös sellaisenaan mutta tällöin ne yleensä käpristyvät. 	<ul style="list-style-type: none"> - Lehdet prässätään asettamalla ne imukykyisen paperin (sanomalehti) väliin. Asettamalla paperi arkit päällekkäin ja niiden päälle jäykkä levy ja lopuksi painoksi esimerkiksi kivi, tiili tai painavia kirjoja). Kuivuminen kestää 1-2 viikkoa. Välillä kannattaa tarkistaa lehtien kosteus ja vaihtaa sanomalehdet jos ne ovat kosteita. Näin vältetään lehtien homehtuminen.
<p>Käpyjen kuivaus</p> <ul style="list-style-type: none"> - Käpyjä voi käyttää muun muassa joulukoristeiden askarteluun ja jouluasetelmissa. - Maahan pudonneita käpyjä voi kerätä omaan käyttöön, mutta elävissä puissa olevien käpyjen keräämiseen tarvitaan maanomistajan lupa. 	<ul style="list-style-type: none"> - Kerätyt kävyt levitetään ilmavalle alustalle, esimerkiksi ritilän päälle. Ritilä laitetaan kuivaan, ilmavaan ja mieluiten lämpimään paikkaan, jossa kävyt aukeavat kauniisti.
<p>Tammerhojen keräys ja kuivaaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tammerhoista voi askarrella esimerkiksi korva- tai kaulakoruja. Ne sopivat myös esimerkiksi avaimenperien askarteluun. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tammerhoja voi löytää tammien alapuolelta. Ne sopivat askarteluun sellaisenaan. Kun keräät tammerhoja, niin yritä löytää myös tammerhonkanta, jonka voi liimata kiinni varsinaiseen tammerhoon.
<p>havut</p> <p>kts tammikuu</p>	
<p>kukkien kuivaus</p> <p>kts. kesäkuu</p>	

Ruisleipä

Syksy on sadonkorjuun aikaa. Ruisleivän leipomisen sesonki ajoittuu syksyyn, kun viljat on puitu ja jatkojalostettu jauhoiksi. Ruisleivän leipominen mielletään usein haasteelliseksi ja työlääksi, mutta loppujen lopuksi se ei vaadi kuin riittävästi aikaa taikinan hapattamiseen.

Milloin?

01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
—————											
								———			

————— Milloin mahdollista? —— Sesonki

Vaikeusaste & erityisvaatimukset:

”käsivoimat”

Toiminnan kesto:

2 pv hapatusaika + kohotusajat
+ 1h leivonta-aika + paistoaika

Kustannukset:

€ €€ €€€

Taikinan alustaminen

Taputtele taikinasta pellillä leipä

Pistele leipä haarukalla

Tarvikkeet ja työvälineet (4-5 reikäleipää):

- Pala ruisleivän juurta (n. ½ dl)
- 2 litraa vettä
- 3 kg ruisjauhoja
- 1½-2rkl suolaa
- Leivonta-astia, puuhaarukka, leivinliinoja, leivinpaperia, muotteja, haarukka

Työohje:

1. Alkuhapatus (n. 1vrk): Kaada leivonta-astiaan juuren lisäksi koko vesimäärä ja tässä vaiheessa vain 3-4 dl ruisjauhoja, jolloin syntyy laiha vellimäinen seos. Peitä astia leivinliinalla ja anna juuren ”herätä” n. 1vrk huoneenlämmössä. Voit sekoittaa seosta muutaman kerran hapattumisen aikana.
 2. Hapatus (n. 1vrk): Kun vuorokausi on kulunut, lisää seokseen suola ja 1 l jauhoja, jolloin syntyy löysähkö taikina. Anna taikinan hapattua edelleen n. 1vrk sekoitellen 2-3 kertaa. Taikina on sopivan hapantunut, kun se alkaa nousta ja siihen syntyy jopa ilmakuplia. Mikäli näin ei käy, lisää hieman jauhoja, sekoita hyvin ja odota.
 3. Taikina: Vaivaa taikinaan n. 2 vrk aloituksen jälkeen niin paljon jauhoja, että siitä tulee kimmoisaa mutta ei kovaa (vrt. pullataikina): ruisleipätaikina ei irtoa astian reunoista. Anna kohota peitettyä 30 min.
 4. Ripottele leivinlaudalle jauhoja. Ota kutakin leipää varten kahden nyrkin verran taikinaa. Muotoile taikinasta pallo ja taputtele siitä leivinlaudalla 2 cm paksu, pyöreä ja litteä leipä. Tee reikä keskelle muotilla tai esim. juomalasilla. Pistele leivät haarukalla ja anna kohota liinan alla 30 min.
 5. Paista leipiä tavallisessa sähköuunissa 200 asteessa n. 40-45 min ja kiertoilmuunissa 200 asteessa 30-35 min. Leipä on kypsä kun se ”kumisee” kopautettaessa.
- Valmis leipä kannattaa säilyttää paperipussissa. Pidempään säilytettäessä leivät kannattaa pakastaa.

Toimintarajoitteiden huomioiminen:

- Valmiin taikinan muotoilu leiväksi onnistuu heikoillakin voimilla.
- Jo ruisleivän tuoksu ja maistelu on terapeutista ja herättää muistoja ja keskustelua.

Kuivakukkakranssi/-asetelma

Tämän kranssin voi tehdä vielä pitkälle syksyyn, sillä ohjeessa käytetyt olkikukat ja ikiviuhkot säilyttävät värinsä pitkän aikaa korjuun jälkeen. Aurinkoinen piriste syyspäivään syntyy nopeasti, kranssipohjaan on hyvä pistellä lyhyitä kukanvarsia. Voit käyttää asetelmassa myös itse kuivattuja luonnonkasveja.

Milloin?

01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12

— Milloin mahdollista? — Sesonki

Vaikeusaste & erityisvaatimukset:

Sommittelutaito

Toiminnan kesto:

½-1h

Kustannukset:

€ €€ €€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Oasis-kranssipohjia tai styrox-kranssipohjia
- Kuivakukkia
- Rautalankaa tai puuvillalankaa ripustuslenkiksi
- Sakset, veitsi, sivuleikkurit, puikko

Työohje:

1. Ota kesällä kuivatut kukat esille ja leikkaa ne noin 1-2cm pituisiksi. Karsi myös ylimääräiset lehdet kukkien alapinnoilta.
2. Suunnittele ja sommittele kukista esteettinen kokonaisuus kranssipohjan peitteeksi.
3. Jos haluat symmetrisen sommitelman, aloita keskeltä ja sijoita isot olkikukat tasaisin välimatkoin.
4. Täytä keskellä olevien olkikukkien välit pienemmillä.
5. Reunat on täytetty keltaisella sini-ikiviuhkolla. Kukkavarsi on leveähkö, joten niillä saa helposti tuuheutta kranssiin. Asettele kukat lomittain, hieman viistosti kranssin sisään painaen.

Ohjaajalle:

- Muita hyviä kasvatettavia kuivakukkia ohjeessa mainittujen lisäksi ovat jänönhäntä, ikikulta, helminukajakäärä, kultahehku, herttaikukka ja paperikukka. Luonnonkasveista pietaryrtti ja siankärsämä sopivat myös erinomaisesti kuivatukseen.
- Asetelmia voi tehdä ympäri vuoden ja toiminnan voi jakaa useammalle toimintakerralle.
- Valmiita kuivakukkia voi ostaa esimerkiksi toreilta sekä verkkokaupoista.

Toimintarajoitteiden huomioiminen:

- Asetelmien tekoa helpottaa, jos kuivakukiksi valitaan sellaisia lajeja, joilla on paksumpi ja kovempi varsi. Ne ovat kestävämpiä, kuin hennommat lajit.
- Oasis-sieneen painaminen onnistuu heikoillakin voimilla.

Ohje ja kuvat: Anna Puolakka

Keramiikkatyöt

Savi on monipuolinen raaka-aine ja siitä voidaan valmistaa lähes mitä tahansa. Savityöt ovat kauniita saippuoiden ja kynttilöiden alustoina. Vaihtelua savitöihin saa painamalla niihin muun muassa kuvioita lehtiruotien avulla tai maalaamalla niitä akryyliväreillä. Toimintaan voi yhdistää luonnonmateriaalin keruuretken lähiluontoon. Savesta voi valmistaa vaikka kynttilänalustat mehiläisvahakynttilöille, joita voidaan valmistaa joulun alla.

Milloin?

01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
—————											
—————											

— Milloin mahdollista? — Sesonki

Vaikeusaste & erityisvaatimukset:

Littanan muodon työstäminen

Toiminnan kesto:

1h ->

Kustannukset:

€ €€ €€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Savea
- Erikokoisia isoruotisia lehtiä
- Kaulin, juomapilli, veitsi ja lasta
- Metallioksidia
- Mahdollisuus saven polttoon

Työhöje:

1. Tee ensin savesta pieni pallo ja painele siitä ilmapuolat pois.
2. Kauli savi noin 1cm paksuiseksi, kääntele sitä välillä, ettei se juutu alustaan. Käänä työ viimeisen kerran ennen lehtikuvion kaulimista.
3. Lisää viimeiseen kaulintaan lehti, ruodit saveen päin ja kauli päältä hellävaroen, mutta huolellisesti jotta kuvio toistuu saveen.
4. Leikkaa veitsellä kuvion ympäriltä ylimääräinen savi pois ja irrota lehti.
5. Raakapolta työ sen kuivuttua ja levitä ruoteisiin siveltimellä hieman metalli tai kuparioksidia, niin saat lehden kuvion esiin. Pyyhi ylimääräinen oksidi pois sienellä. (katso kuva).

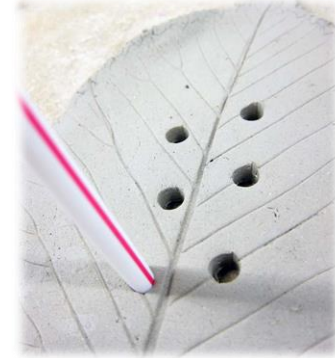
Ohjaajalle:

- Valmiiseen tuotteeseen kannattaa kiinnittää silikoniset pohjatassut. Näin tuote pysyy hyvin paikoillaan eikä naarmuta tasoja.
- Poltettua työtä ei tarvitse välttämättä lasittaa vaan sen voi maalata esimerkiksi akryyliväreillä.
- Saven polttomahdollisuutta kannattaa tiedustella esim. paikalliselta kansalaisopistolta.

Toimintarajoitteiden huomioiminen:

- Savea voidaan kaulia, painella käsien välissä, muotoilla pöydällä tai käsin sylissä.
- Työskentely onnistuu pöydän ääressä.
- Saven työstäminen ei vaadi erityistä hienomotoriikkaa tai voimaa. Ohjaaja voi muokata savet valmiiksi.

Ohjeet ja kuvat: Anna Puolakka

Lampaanvillan huovutus

Kevät on lampaiden sesonki aikaa: lammas karitsoi noin kerran vuodessa, yleensä keväällä 1-3 karitsaa, lampaat myös keritään keväällä ja usein toistamiseen syksyllä. Lammas on monipuolinen kotieläin, sillä siitä saadaan lihaa, villaa ja turkiksia. Pienten karitsoiden näkeminen on monelle elämys ja aktiviteetiksi voi lisätä lampaan villaan ja sen käsittelyyn tutustumisen sekä huovuttamisen. Villasta voidaan huovuttaa esimerkiksi helmet tai avaimenperä.

Milloin?

01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12

— Milloin mahdollista? — Sesonki

Vaikeusaste & erityisvaatimukset:

- Sorminäppäryys, kädentaidot

Toiminnan kesto:

1h -> + työn kuivuminen ja viimeistely

Kustannukset:

€ €€ €€€

Tarvikkeet ja työvälineet:

- Huovutusvillaa
- Mäntysuopaa
- (Villa)lankaa, nyöriä, avaimenperärenkaita
- Pesuvati, sakset, teippiä, parsineula

Työohje:

- Sekä kaulakoru että avaimenperä tehdään erikokoisista huovutetuista palloista.
1. Revi huovutusvillasta pienehköjä "nippuja" villaa.
 2. Pyörittele kuivaa villaa käsien välissä palloksi.
 3. Ala huovuttaa. Kastele villa lämpimällä saippua vedellä ja ala pyörittää sitä kämmenten välissä. Lisää lämmintä saippuavettä välillä ja jatka huovuttamista, kunnes kuidut ovat kiinnittyneet toisiinsa ja on muodostunut tiivis pinta.
 4. Huuhtelee pallo lopuksi kuumalla ja kylmällä vedellä. Anna kuivua. Tee useampi erikokoinen ja – värinen pallo.
 5. Yhdistä kuivuneet pallot toisiinsa työntämällä neulassa oleva lanka pallojen läpi. Solmi langan päät lopuksi yhteen. Avaimenperä tehdään muuten samalla tavoin, mutta pallot yhdistetään peräkkäin ja viimeiseksi kiinnitetään avaimenperärenkas.

Ohjaajalle:

- Lisätietoa huovutuksesta: http://www.4h.fi/@Bin/29442/huovutusohje_ctaso.pdf

Toimintarajoitteiden huomioiminen:

- Toimintaa voidaan soveltaa toimintakyvyn mukaan. Villaa voidaan muotoilla käsien välissä märkänä tai kuivana, pöytää vasten tasossa, astiassa sylissä tai neulahuovuttaa.
- Huovutusvilla antaa miellyttäviä aistikokemuksia pelkästään pyöritettäessä käsien välissä.

Lähde: <http://www.kaspaikka.fi/huovutus/index.html>

